

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลอาญาพระโขนง*

Mediation Process of Criminal Cases Involving Compoundable Offence by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Phrakhanong Criminal Court

กัญจน์นที รัตนศิลป์กัลชาญ

Kannathee Ratanasilpkalcharn

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: kanrat88@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง 2) เพื่อบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ตามแนวพุทธสันติวิธี และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยตามแบบอริยสัจโมเดล โดยเดินตามบันได 9 ขั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี จำนวน 10 ท่าน และวิเคราะห์ผลด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง ในปัจจุบัน พบว่า ยังมีได้กำหนดนโยบายในการนำคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดี และขั้นตอนในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอมยังไม่ชัดเจน รวมทั้งผู้ประนีประนอมยังไม่เข้าใจเป้าหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ เช่น ป. อาญามาตรา 56, ป.วิ อาญามาตรา 35 และ มาตรา 39 (2) เป็นต้น 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอริยสัจสี่ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค เมื่อคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องค้นหาวัจจาทักมีทุกข์อย่างไร จำเลยมีทุกข์อย่างไร และช่วยคู่ความหาสาเหตุของทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะทางออกแห่งทุกข์ เพื่อให้คู่ความบรรลุแห่งการดับทุกข์และหลุดพ้นจากทุกข์ และผู้ประนีประนอมเองควรต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) เป็นธรรมประจำใจ และต้องควบคุมกระบวนการด้วยการมีสติ มีขันติ เพื่อให้เกิดสันติ เกิดสันติภาพภายใน สันติภาพภายนอก และเกิดสังคมสันติสุข และ 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธีของศาลอาญาพระโขนง ได้แก่ การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ (Peace Restorative Mediation) 6 ด้าน คือ (1) ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายบอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้น (Opportunity) (2) ให้จำเลยได้รู้สึกสำนึกถึงผลกระทบ

*Received September 17, 2024; Revised October 1, 2024; Accepted October 8, 2024

ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตน (Remorse) (3) จำเลยหามาตรการเยียวยา แก่ไข ฟ้นฟู ผู้เสียหาย (Healing Solution) (4) ให้จำเลยได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม (Responsibility) (5) สามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (Relationship) และ (6) ผู้เสียหายได้ให้อภัย และถอนคำร้องทุกข์-จำหน่ายคดี (Forgiveness)

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; ข้อพิพาท; คดีอาญา; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze problems with mediation process of criminal cases involving compoundable offence at Phrakhanong Criminal Court; 2) to integrate mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means; and 3) to present the mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means at Phrakhanong Criminal Court. The research employed action research method. The study was based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) model in accordance with the action research method under the 9-step research framework. In-depth interviews were conducted with 10 key informants, including court and legal specialists, as well as experts on Buddhism and peaceful means. The collected qualitative data were examined in accordance with the research objectives.

From the study, the following results were found: 1) Problems with the mediation process for criminal cases at the court of appeals in region 6 include a lack of policy for the bringing of criminal cases into the mediation process prior to the first hearing. The working practices are likewise unclear. The mediators lack comprehension of the goals of mediating disputes in criminal cases, as well as legal knowledge pertinent to criminal cases, such as the criminal code sections 56, 35, and 39; 2) The Buddhist peaceful means contributing to the development of mediation process for criminal cases using Buddhist peaceful means refer to *Ariyasacca* (the Four Noble Truths), comprising *dukkha* (suffering), *samudaya* (the cause of suffering), *nirodha* (the cessation of suffering), and *magga* (the path leading to the cessation of suffering). When the other party to the conflict is in suffering, the mediator should identify that suffering, determine its causes, and guide the solution so that the person can find the path leading to the cessation of suffering and end it. The mediator should also adhere to *Brahmavihāra* (the Four Sublime States of Mind), comprising *mettā* (loving-kindness), *karuṇā* (compassion), *muditā* (sympathetic joy), and *upekkhā* (equanimity) and have mindfulness and tolerance in order to bring about both inner and outer peace, resulting in a peaceful society; and 3) The mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means at Phrakhanong Criminal Court refers to the mediation process for restorative justice for peace, which is divided into six parts: (1) giving the defendant and the victim the opportunity to tell the truth about what happened, (2) letting the defendant realize the consequences of his/her wrongdoings and feel remorse, (3) allowing the defendant find

measures to resolve, heal, and rehabilitate the victim, (4) giving the defendant a chance to take responsibility and change the way he or she behaves, (5) encouraging both sides to maintain their relationship and the defendant to refrain from committing any future offenses, and (6) encouraging the victim to forgive, withdraw the complaint, and dispose the case.

Keywords: Mediation Process; Disputes; Criminal Cases; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ศาล เป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนสืบมาตราប់เท่าทุกวันนี้ และในโอกาสที่กรุงเทพมหานครครบรอบ 220 ปี ซึ่งตรงกับศาลยุติธรรมครบรอบ 120 ปี ในปี พ.ศ. 2545 สำนักงานศาลยุติธรรมจึงร่วมกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่มีต่อศาลยุติธรรม จึงถือเอาวันที่ 21 เมษายนของทุกปี เป็น "วันศาลยุติธรรม" ทรงเล็งเห็นว่า บ้านเมืองจะอยู่ด้วยความสงบสุขร่มเย็นต้องอาศัยการศาลเป็นสำคัญ จึงทรงจัดระบบกฎหมายและระเบียบทางการศาลขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาติตะวันตก โดยมีกรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นกำลังสำคัญในการแก้ไขกฎหมายและปฏิรูประบบการศาลยุติธรรมให้เจริญรุ่งเรืองเป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมแบ่งแยกงานศาลยุติธรรมออกจากกันเป็นสองฝ่าย คือ งานธุรการและงานตุลาการ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบงานธุรการส่วนงานตุลาการ คือการพิจารณาพิพากษา เป็นอำนาจของตุลาการโดยเฉพาะ นับแต่ตั้งกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานธุรการของศาลยุติธรรมมาได้ 100 ปีเศษ จึงได้เกิดแนวความคิดที่จะแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้พ้นจากข้อระแวงสงสัยว่า ศาลยุติธรรมอาจถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหารและไม่มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี จนกระทั่งได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 5 บัญญัติให้มีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อกฎหมายดังกล่าว มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2543 จึงถือว่าศาลยุติธรรมแยกออกจากกระทรวงยุติธรรมนับแต่นั้นเป็นต้นมา (Court of Justice, 2018)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาลยุติธรรม ระยะ 4 ปี (2565-2568) ที่จะปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ (TRUST) ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ Trust เชื่อมั่นและศรัทธาอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) ในการอำนวยความยุติธรรมของศาลเป่าประสงค์ประชาชนมีความยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม 2) ยุทธศาสตร์ Reliability เชื่อถือในระดับสากล (Reliability) เป่าประสงค์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของศาลยุติธรรมเป็นที่ไว้วางใจและการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานสากล 3) ยุทธศาสตร์ Uniformity การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity) 4) ยุทธศาสตร์ Sustainability พัฒนที่ยั่งยืน (Sustainability) เป่าประสงค์ศาลยุติธรรมมีระบบงานที่มุ่งผลสำเร็จและผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และ 5) ยุทธศาสตร์เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation) เป่าประสงค์นวัตกรรมของศาลยุติธรรมเสริมสร้างอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และ

เป็นธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เป็นองค์กรที่สำคัญของบ้านเมืองเพื่อสร้างความสงบสุขของประชาชนและสังคมมาโดยตลอด จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรศาลยุติธรรม และตอบสนองบริบทของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกมิติ อันจะทำให้ศาลยุติธรรมสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามหลักนิติธรรมและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมฉบับนี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือของข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ข้าราชการศาลยุติธรรม นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันระดมความคิดเห็น และให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะในนามของศาลยุติธรรม เสร็จสมบูรณ์ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สำคัญของบ้านเมืองเพื่อสร้างความสงบสุขของประชาชนและสังคมมาโดยตลอด การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Management) มีแผนปฏิบัติราชการ ยุทธศาสตร์ชาติ องค์กร สังคมต้องมีการปรับวิธีการนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวิถีชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับยุควิฤติ ไม่มีองค์กรใดไม่ถูก disrupt และยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ศาลยุติธรรมเป็นหนึ่งในสถาบันที่มีการปรับตัวอย่างมากเพื่อตอบสนองอย่างเท่าทันกับบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงจนวันนี้หลายคนเริ่มสัมผัสได้ถึงการพัฒนากระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม Innovative Justice หมายถึง การพัฒนาเครื่องมือที่ศาลมีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อนำไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ของศาลยุติธรรมรูปแบบใหม่หรือมิติใหม่สร้างปรากฏการณ์ในการทำงานเชิงรุก มุ่งสู่จุดหมายการเป็นที่พึ่งแห่งแรกของประชาชน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็วและลดค่าใช้จ่ายจึงเป็นที่มาของการนำเทคโนโลยี ศาลดิจิทัล หรือระบบ D-Court มาใช้ใน กระบวนการของศาลช่วยอำนวยความสะดวกให้ประชาชนนวัตกรรมทางความคิด Innovative Justice เป็นแนวนโยบายที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นว่าให้ความคิดจะต้องให้ได้หลายรูปแบบและเป็นนโยบายที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางโดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ของทุกคนซึ่งหลายเรื่อง สำนักงานยุติธรรมได้รับมาทำให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประธานศาลฎีกา ศาลยุติธรรมมองว่านวัตกรรมเป็นการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเพื่อให้สิ่งที่อยู่แล้วดียิ่งขึ้น ฉะนั้น การก้าวสู่จุดหมายที่พึ่งแห่งแรกของประชาชนความคาดหวังของประชาชนที่มาขึ้นศาลมีเพียง 3 เรื่องหลัก ๆ ได้แก่ ความถูกต้อง ความเป็นธรรม และความรวดเร็ว (Court of Justice, 2022)

ศาลอาญาพระโขนง มีภาระหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญาต่าง ๆ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการปฏิบัติ ภารกิจอื่น ๆ ตามอำนาจ หน้าที่ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม โดยมีศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญาพระโขนง ศาลอาญาพระโขนงนั้นเดิมเป็นศาลแขวงพระโขนง และตั้งอยู่ที่ทำการในสำนักงานเขตพระโขนง เรียกว่าศาลแขวงพระโขนง ต่อมาเป็นศาลจังหวัดพระโขนง ต่อมาก็คดีเข้าสู่ศาลมากขึ้นจึงแยกเป็น 2 ศาล คือ ศาลแพ่งพระโขนง และศาลอาญาพระโขนงในปัจจุบัน เขตพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของศาลอาญาพระโขนง มี 4 เขต ได้แก่ 1) เขตพระโขนง 2) เขตบางนา 3) เขตสวนหลวง และ 4) เขตประเวศ โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อให้สังคมสงบสุขเป็นธรรม และเสมอภาคโดยยึดหลักนิติธรรม และปฏิบัติพันธกิจ อันได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 2) พัฒนาและสร้างระบบสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีความรวดเร็ว สะดวก ทันสมัย และเป็นสากล 3) เสริมสร้างความร่วมมือทางการศาลและกระบวนการยุติธรรมไทยและต่างประเทศ และ 4) อำนวยความศรัทธาและความเชื่อมั่นในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมไทยที่ยั่งยืน (Phrakhanong Criminal Court, 2018) การพัฒนาของศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง เพื่อนำไปสู่การสร้างปรากฏการณ์ยุติธรรม รูปแบบใหม่หรือมิติใหม่ในการทำงานเชิงรุก เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของศาลยุติธรรม หมายรวมถึงบุคลากร ของศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้บริการกับประชาชนเป็นจิตอาสา

ทำงานร่วมกับศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง ผู้ประนีประนอมจึงควรได้รับการพัฒนาสร้าง Innovative ให้ทันกับการพัฒนาของศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง การพัฒนาองค์ความรู้ภายนอกสู่องค์ความรู้ภายในของผู้ประนีประนอมข้อพิพาท จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญเป็นคนกลางที่เป็นจิตอาสา เป็นมนุษย์ Human ไม่ใช่ Machine เป็นผู้มีความรู้ ช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงานร่วมกันต่อเพื่อนผู้ประนีประนอมต่อบุคลากรองค์กร คือศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง และที่สำคัญการให้บริการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกประชาชนคู่กรณี หรือคู่ความ ผู้เสียหายโจทก์ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้ามาพึ่งความยุติธรรมให้สามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากศาลอาญาพระโขนง ทุกภาคส่วนมีความจำเป็นความเชื่อมโยงมนุษย์ต่อมนุษย์เข้าด้วยกันกับสังคม จะประสบความสำเร็จได้ต้องมาจากความเข้าใจเชื่อมโยงประสานสังคมให้สามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง เป็นกลไกที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ และยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ผู้ประนีประนอมสามารถใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามนโยบายและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบุคลากร ของศาลอาญาพระโขนง แผนปฏิบัติราชการศาลยุติธรรม และศาลอาญาพระโขนงไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานในระยะ 4 ปี โดยมุ่งหมายให้การอำนวยความสะดวก การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ตามอำนาจ หน้าที่ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้ประนีประนอมศาลอาญาพระโขนง ซึ่งเป็นจิตอาสา เป็นบุคลากรส่วนหนึ่งศาลยุติธรรมมีบทบาท หน้าที่ที่ค้ำค้ำคู่ความและความอำนวยความสะดวกให้คู่ความได้พูดคุยตกลงกันเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ประชาชน การเป็นผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา จึงมีความสำคัญให้สังคมเกิดความสงบสุข สมานฉันท์ ผู้ประนีประนอมที่ดีต้องเข้าถึงความจริงจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอก ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ความเข้าใจในกระบวนการในการประนีประนอม มีกติกาจริยธรรมให้มีความสำคัญในการทำงานร่วมกัน จึงส่งผลให้ศาลอาญาพระโขนง ทำงานช่วยประชาชน สังคมให้มีความสงบเรียบร้อย ลดความขัดแย้ง ลดข้อพิพาท ไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลทำให้ประหยัดเวลา ไม่เสียค่าใช้จ่าย รักษาความสัมพันธ์ จากการที่ผู้ประนีประนอมมีส่วนช่วยงานศาลอาญาพระโขนงในการไกล่เกลี่ยการเจรจาระหว่างคู่พิพาทด้วยกันแก้ปัญหาข้อพิพาทคดีลดลงที่เกิดขึ้นอย่างสันติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเน้นความต้องการที่แท้จริง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ความต้องการ และข้อกังวลของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย วิธีการนี้เป็นกระบวนการที่ให้อำนาจแก่คู่พิพาทที่จะบรรลุถึงวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง หรือผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางนำวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ให้คู่พิพาทพิจารณา ปัญหาที่พบได้ทั่วไปทุกองค์กรคือทางความคิดเห็น “มโนกรรม 3” ดีหรือร้ายที่อาจเห็น ต่างกันทางความคิดที่มีหลากหลายปัญหาทั้งในด้านภายในและด้านภายนอก การแสดงออกทางความเห็น เมื่อหลุดมาเป็นคำพูดจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ “วจีกรรม 4” และเป็นปัญหาโดยทั่วไปใน สังคมไทยปัจจุบันยุคดิจิทัลไม่ตระหนักรู้อาจก้าวสู่ “กายกรรม 3” เป็นความรุนแรงได้ การเปิดกว้างการเรียนรู้ การรับรู้ ไร้พรมแดน และการแสดงออกซึ่งแตกต่างจากสังคมในอดีตเป็นอย่างมาก การเปิดกว้างวัฒนธรรมทางสังคมในการเรียนรู้ หลากหลายทางความคิด การสื่อสารกันได้หลายช่องทาง ความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีมากขึ้น ปัญหาเพิ่ม หรือรักใคร่สามัคคีกันมากขึ้น ทั้งนี้มีส่วนมาจากพื้นฐานของครอบครัวที่ต่างกัน และต่างยุคสมัย คุณวุฒิ วิทยุฉุดด้วยความหลากหลายดังกล่าว เมื่อมาอยู่ร่วมกันในองค์กร ทำงานร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี หรือความไม่เข้าใจกันจากการแสดงออก ทำให้การแสดงออกส่งผลให้การใช้ชีวิตการอยู่ร่วมกันในองค์กร ซึ่งในหลายกรณีอาจก่อให้เกิดผลเสียหลายต่อส่วนรวม การเสริมสร้างให้เกิด

ประสิทธิภาพประสิทธิผล แก่การอยู่ร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ร่วมกันเรียนรู้พัฒนาสันติภายในโดยสันติวิธี ซึ่งจะมีผลที่ดีต่อการทำงานการอยู่ ร่วมกันของในองค์กร หมู่คณะโดยรวม ซึ่งนั่นถือเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ ร่วมกันด้วยความสามัคคี พร้อมเพรียง เสียสละเพื่อส่วนร่วมให้การทำงานราบรื่นระหว่างบุคคลในการอยู่ ร่วมกันเป็นหมู่คณะในสังคม

ผู้วิจัยได้จำแนกสภาพปัญหา และความจำเป็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) คดีเข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมากขึ้น และ คดีค้างการพิจารณาสืบพยาน 2) ยังไม่ได้ออกระเบียบ แนวปฏิบัติ ให้นำคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทุกคดี 3) ประเทศชาติสูญเสียค่าใช้จ่าย และงบประมาณเป็นจำนวนมาก และ 4) สังคมขาดความสงบสุข ขาดสันติภาพภายใน และสันติภาพภายนอก จึงส่งผลกระทบทำให้ 1) ผลของการ ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ประสบความสำเร็จ 2) ศาลต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณา สืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ของแต่ละคดี 3) ผู้กระทำความผิดอาจต้องโทษจำคุก และ 4) สังคมขาดความสงบสุข ขาดสันติภาพภายใน และขาดสันติภาพภายนอก และ 5) ประเทศชาติต้องสูญเสียงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องทำการศึกษา ค้นคว้า และเลือกทำการศึกษาเฉพาะ กรณียของศาลอาญาพระโขนง ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ดังกล่าว และสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ สภาพปัจจุบัน ของการบริหารจัดการคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และวิธีการ กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ความผิดอันยอมความได้ในปัจจุบัน รวมทั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการวิจัย เพื่อศึกษาหาเทคนิค วิธีการ และ กระบวนการไกล่เกลี่ยที่สามารถบูรณาการเพื่อการคุ้มครองสิทธิในการแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา และชดเชยให้ แก่คู่กรณีได้ทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย และผู้ที่กระทำความผิดก็ตาม โดยมุ่งเน้นให้เกิดการ ยุติปัญหา แก้ไขความขัดแย้งและเกิดความพึงพอใจร่วมกันทุกฝ่าย รวมทั้งทำให้เกิดสังคมสันติสุข เกิดสันติภาพ ภายนอก และสันติภาพภายใน เกิดความสงบสุขในสังคมและประเทศชาติ โดยมุ่งเน้นทำให้ผู้กระทำความผิด ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อให้โอกาสการคืนคนดีกลับสู่สังคม ฟื้นฟูความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สามารถสานสัมพันธ์และทำธุรกิจการค้าร่วมกันต่อไปได้ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขและ เกิดความสันติสุขในชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง
2. เพื่อบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ตามแนวพุทธ สันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิด อันยอมความได้ตามศาสตร์สมัยใหม่ และตามหลักพระพุทธศาสนา ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ. 2561 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์

ชุมชนในพื้นที่ประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดตามสถาบันการศึกษา อินเทอร์เน็ต และจากนิตยสารต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ ตีความอธิบาย บูรณาการ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลหรือหาประเด็นปัญหากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารศาล ผู้ประนีประนอม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์ทั้งแบบตัวต่อตัวและแบบกลุ่ม ทั้งแบบออนไลน์โดยใช้โทรเลขกรุป และแบบออนไลน์ การเก็บข้อมูลจะใช้การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์หาประเด็นปัญหา และความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 4 สร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์พร้อมกับการบูรณาการข้อมูลความรู้เข้าด้วยกันออกมาเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 ทดสอบกระบวนการกับผู้ประนีประนอม แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการ จากนั้นนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิรับรองกระบวนการ นำคำแนะนำที่ได้ไปปรับปรุงให้กระบวนการมีความถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย นำกระบวนการที่ผ่านการรับรองแล้ว นำไปอบรมผู้ประนีประนอมของศาลอาญาพระโขนง จำนวน 30 ท่าน จำนวน 8 ชั่วโมง ระหว่างการอบรมผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประเมินผลพร้อมทั้งติดตามผลต่อจากนั้นอีก 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลที่จากการพัฒนากลุ่มเป้าหมายมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเข้าสู่การทำประชาวิจารณ์ก่อนนำเสนอสู่สาธารณะ เมื่อได้รับการตรวจสอบและแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยทำการแก้ไข จากนั้นได้นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง และเพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง บางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ รวมถึงความชำนาญและความเข้าใจถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จุดประสงค์ และองค์ประกอบของการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่ชัดเจน ดังนั้นก่อนเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนง ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังมีรายละเอียดดังนี้

1.1) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้

การระงับข้อพิพาท โดยวิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยที่คู่พิพาทตกลงกันให้บุคคลที่สามเข้าช่วยไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตนและแต่ละฝ่ายจะได้สิทธิตามที่ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความกันนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาท

ตกลงกัน ไม่มีอำนาจให้คำตัดสินหรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการเจรจาให้แก่คู่ความแต่จะช่วยลดความตึงเครียด และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา โดยในบางครั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท อาจทำการชี้ช่องเสนอแนวทางในการตกลงให้แก่คู่พิพาทได้

1.2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีกฎหมายที่ได้มีการกล่าวถึงความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ทางศาลได้มีการกระบวนกรที่ให้ออกาสผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิด และกลับตัว โดยศาลคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพร่างกาย ภาวะทางจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น และสภาพความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอื่น ๆ อันควรแก่การปรานีแล้ว ศาลจะพิพากษาว่าผู้ที่มีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่มีมาตรการรอการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่าง เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจำได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปี นับจากวันที่ศาลพิพากษา

1.3) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจได้แก่ การไกล่เกลี่ย การประนีประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ผลในทางสมานฉันท์ได้แก่ การตอบสนองต่อโครงการ เช่น การฟื้นฟู เยียวยา และการทำงานบริการสังคม โดยมีมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความต้องการและความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี และเพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคมได้ต่อไปอย่างปกติสุข

1.4) การไกล่เกลี่ยฟื้นฟูสัมพันธ์ในคดีอาญา (Restorative Mediation)

การกระบวนกรยุติธรรมทางอาญากับวัตถุประสงค์การลงโทษในการดำเนินคดีอาญาตามปกติ วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินคดี คือ การที่เรามุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดแต่ละข้อหา การดำเนินการทั้งหมดตั้งแต่ขึ้นเจ้าพนักงานตำรวจ จึงเป็นการสืบสวน สอบสวนว่าได้มีการกระทำตามที่มีการกล่าวหาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ครอบงำประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ จำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวหรือไม่ มีเหตุอื่นใดที่จะทำให้การกระทำของจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีความผิดตามกฎหมายหรือมีเหตุที่จะทำให้จำเลยหรือผู้ต้องหานั้นไม่ต้องรับโทษ และสุดท้ายหากเป็นกรณีที่จำเลยนั้นต้องรับโทษในความผิดได้กระทำสมควรจะลงโทษจำเลยสถานใด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ 1) อริยสัจ 4 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับมอบหมายในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี จะต้องดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางพุทธสันติวิธี ด้วยการค้นหาความทุกข์ของคู่ความตามหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค คือการที่คู่ความมีข้อพิพาทในคดีอาญา หมายถึงคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่ความในการค้นหาสาเหตุแห่งความทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะแนวทางหรือช่วยเสนอทางออกให้แก่คู่ความเพื่อการพ้นจากทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ให้เบาบางลง ด้วยความเป็นกลาง ยึดถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา และ 2) พรหมวิหาร 4 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับมอบหมายในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ต้องทำหน้าที่โดยมีคุณธรรมประจำใจด้วยคุณสมบัติของพรหมวิหารสี่ โดยมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือมีความเมตตาต่อคู่ความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกันด้วยความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย ถ้าคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยความ

พึงพอใจทั้งสองฝ่าย ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะแสดงมุทิตาจิตคือแสดงความยินดีต่อคู่ความด้วย แต่ถ้าคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว จะต้องมีการอุเบกขา คือการปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ซึ่งขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี เป็นกระบวนการตามแนวทางของอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค) และผู้ประนีประนอมใช้ สติ ชันติ เพื่อสันติ ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยผู้ประนีประนอมจะต้องมีพรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นคุณสมบัติประจำใจในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (ต้นน้ำ)

1. ศาลส่งสำนวนและผู้กระทำความผิด ของคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ทุกคดี มายังศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ย ตั้งสำนวน แต่งตั้งผู้ประนีประนอม 1-2 ท่าน กำหนดวันนัดเวลา และสถานที่เพื่อจัดการประชุม
3. ผู้ประนีประนอมเตรียมการสำหรับพบผู้กระทำความผิด และผู้เสียหายที่ละฝ่ายก่อนถึงวันประชุม การไกล่เกลี่ย เพื่อแจ้งการคุ้มครองสิทธิ

ขั้นตอนที่ 2 เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (กลางน้ำ)

1. ผู้ประนีประนอม 1-2 ท่าน และผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้ใกล้ชิดของทั้งสองฝ่ายพร้อมกันที่ห้องประชุม ผู้ประนีประนอมกล่าวเปิดประชุมและแนะนำตัว คู่ความทั้งสองฝ่ายแนะนำตัว จากนั้นผู้ประนีประนอมขอให้ทุกคน นั่งสงบนิ่ง หรือนั่งสมาธิ 3-5 นาที (ถ้าเป็นศาสนาอื่นให้ปฏิบัติตามศาสนาของตนเอง) โดยผู้ประนีประนอมอธิบายข้อกฎหมายคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ๆ และ ป.อาญา มาตรา 56, ป.วิ. อาญา มาตรา 35, 39(2), วิ. อาญา มาตรา 35, 39(2)
2. ให้ฝ่ายจำเลยได้แสดงเจตนาถึงความรับผิดชอบ การรู้สึกสำนึก และการขอโทษ ในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป และเต็มใจหามาตรการเยียวยาต่อผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ และด้านทรัพย์สิน รวมทั้งการเยียวยาผู้ใกล้ชิดของผู้เสียหายด้วย โดยถามความประสงค์ว่าต้องการ การชดเชย เยียวยา แบบไหน อย่างไร
3. ให้ฝ่ายผู้เสียหาย แสดงถึงผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำของจำเลย รวมทั้งผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหายว่าได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง จากการกระทำของจำเลย และต้องการการชดเชยเยียวยา แบบไหน อย่างไร

4. แยกการประชุมที่ละฝ่าย หรือจะแยกออกเป็นแต่ละฝ่าย (ถ้ามี) เพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย การเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา การหาทางออกร่วมกันและสรุปผลการไกล่เกลี่ย รวมทั้งวางแผนแนวทางปฏิบัติในการแก้ไข พ้นฟู เยียวยา และการขอโทษ การให้อภัย รวมถึงการชดเชย การผ่อนชำระเป็นต้นเงิน (ถ้ามี) เพื่อหาข้อยุติแห่งคดี และทำบันทึกข้อตกลงส่งให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 หลังกระบวนการไกล่เกลี่ย (ปลายน้ำ)

1. นำเสนอบันทึกข้อตกลงผลของการไกล่เกลี่ย ส่งให้ศาลเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิพากษา หรือมีคำสั่งต่อไป

2. ผู้ประนีประนอมจะมีการติดตามผล จากผู้เสียหายว่าได้รับการแก้ไข ชดเชย ฟื้นฟู เยียวยา ตามบันทึกข้อตกลงหรือไม่ เพียงใด

3. แจ้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ผู้ประนีประนอม และผู้เสียหาย รับทราบด้วย

โดยสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ดังนี้

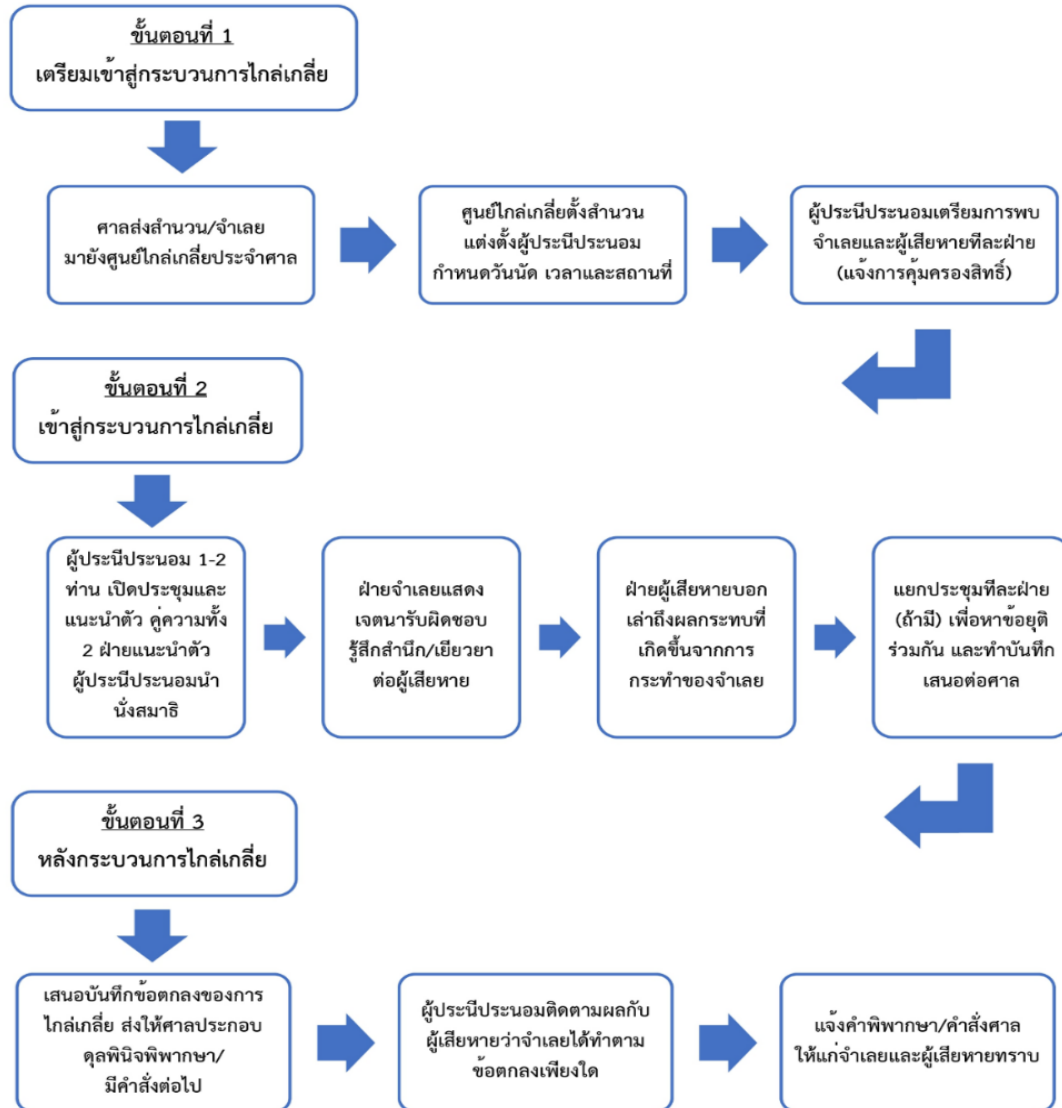

Figure 1: Mediation Process of Criminal Cases Involving Compoundable Offence by Buddhist Peaceful Means

องค์ความรู้ใหม่

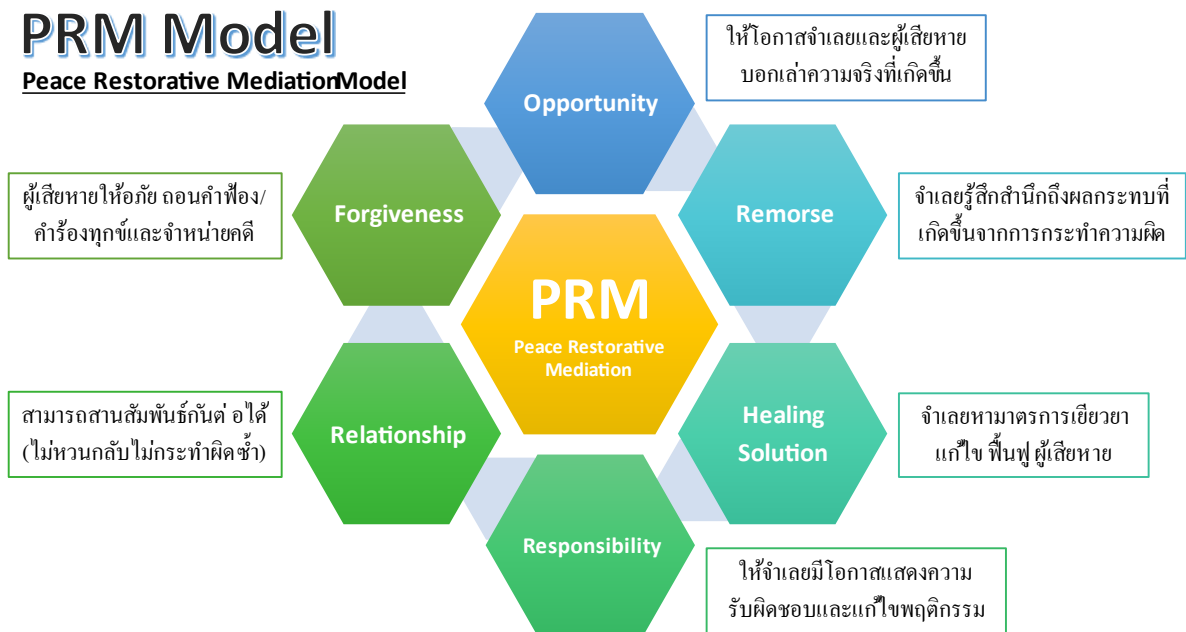

Figure 2: PRM Model (Reconciliation Mediation for Peace)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาการไกล่เกลี่ยและหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งประกอบด้วยหลักอริยสัจ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และสติ ขันติ มาเป็นฐานเครื่องมือในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนากระบวนการ และประกอบเป็น Model ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่นี้ เรียกว่า PRM Model เป็นโมเดลในการบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ใช้ PRM Model (Peace Restorative Mediation) ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

P = Peaceful Means (พุทธสันติวิธี โดยอริยสัจ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และสติ ขันติ เพื่อสันติ)

R = Restoration (การให้โอกาส, การรู้สึกสำนึก, แก้ไข เยียวยา, ความรับผิดชอบ, การสานสัมพันธ์กัน และการให้อภัย)

M = Mediation Process (ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้)

และมีรายละเอียดขั้นตอน ทั้ง 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) Opportunity ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายได้เล่าความจริงที่เกิดขึ้น
- 2) Remorse จำเลยรู้สึกสำนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด
- 3) Healing Solution จำเลยหามาตรการเยียวยาและฟื้นฟูผู้เสียหาย
- 4) Responsibility ให้จำเลยมีโอกาสดำเนินการแสดงความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม
- 5) Relationship สามารถสานสัมพันธ์กันต่อได้ (ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ)
- 6) Forgiveness ผู้เสียหายให้อภัย ถอนคำฟ้อง/คำร้องทุกข์ มีผลให้จำหน่ายคดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาเกิดจากการประนีประนอมที่เป็นประสบความสำเร็จ ส่งผลให้การนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดความล้มเหลว อันมีสาเหตุมาจากผู้ประนีประนอมบางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ รวมถึงความชำนาญและความเข้าใจถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จุดประสงค์ และองค์ประกอบของการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่ชัดเจน ดังนั้น ก่อนเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนง ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษ ก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งสอดคล้องกับ Tajai (2016) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (สาขามีนบุรี) พบว่า ประเด็นด้านคุณสมบัติความรู้ ความสามารถของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ได้แก่ ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวกับผู้พิพากษาสมทบมักจะเป็นบุคคลคนเดียวกันทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่ อันอาจส่งผลลบในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ และพินความรู้ที่ระบุไว้ในข้อบังคับเพียงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่เหมาะสมเพียงพอ อีกทั้งการฝึกอบรมทั้งก่อนและระหว่างปฏิบัติงานในฐานะผู้ประนีประนอม เป็นเพียงการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ และไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เนื่องด้วยสาเหตุการที่คู่ความมีข้อพิพาทในคดีอาญา หมายถึงคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่ความในการค้นหาสาเหตุแห่งความทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะแนวทางหรือช่วยเสนอทางออกให้แก่คู่ความเพื่อการพ้นจากทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ให้เบาบางลง ด้วยความเป็นกลาง ยึดถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับ Phra Paisal Visalo (n.d.) เรื่องการไกล่เกลี่ยแบบพุทธ เมื่อคู่ความมีความทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยให้คู่ความหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์และยังสอดคล้องกับ Phrakrubhavanasarabundit (2023) ได้ให้ความเห็นว่าเมื่อคู่ความมีความทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยให้คู่ความหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ และหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่ผู้ประนีประนอมควรมีความเมตตาคู่ความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกันด้วยความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย ถ้าคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะแสดงมุทิตาจิตคือแสดงความยินดีต่อคู่ความด้วย แต่ถ้าคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว จะต้องมิอุเบกขา คือการปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรึกตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับPratheuangrattana (2019) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักการและวิธีการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย พบว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นธรรมประจำใจ และแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนอันประเสริฐบริสุทธิ์ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา โดยมีหลักความประพฤติ 4 ประการ คือ 1) เมตตา มีความรักใคร่ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ และมองแง่ดีของผู้อื่น 2) กรุณา มีความสงสาร อยากช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้อื่น สงสารและช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากอย่างเต็มที่ 3) มุทิตา มีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข ไม่คิดริษยาที่ผู้อื่นมีความสุขหรือได้รับความยกย่องดีกว่าตน สนับสนุนส่งเสริมและให้โอกาสผู้อื่นเสมอ และ 4) อุเบกขา ความวางเฉย เป็นกลาง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางคือความเมตตา คนกลางมีความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น (Mercy) และอุเบกขา คือวางเฉย มีความ

เป็นกลางต่อทุกฝ่าย (Equanimity) และยังสอดคล้องกับ Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi (2023) ให้ความเห็นว่าผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีพรหมวิหาร 4 ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดอันยอมความได้นี้ให้คู่ความได้มีโอกาสพูดคุยกันเพื่อหาข้อยุติร่วมกันได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ด้วยการไกล่เกลี่ยพื้นสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ เนื่องจากตามหลัก PRM Model ซึ่งประกอบไปด้วย P = Peaceful Means โดยนำเอาหลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยได้ดียิ่งขึ้น R = Restoration ได้แก่การให้โอกาสแก่จำเลย ให้โอกาสในการรู้สึกสำนึก และมีความคิดที่จะแก้ไข เยียวยา มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ต่ำลงไป และการสานสัมพันธ์กัน การให้อภัยซึ่งกันและกันระหว่างคู่กรณี และ M = Mediation Process การปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Sreeyaphai, Chachikul, and Uthaphun (2022) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น พบว่า การสร้างสันติการสร้างสันติเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พุทธวิธีการไกล่เกลี่ยที่นำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนนี้คือการอุปมาอุปไมยที่เป็นการเล่าเรื่องเชิงเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้คู่พิพาทตระหนักถึงโทษของความขัดแย้งและเห็นประโยชน์ของความสามัคคีการสร้างสันติเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อให้คู่พิพาทกลับมาอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีในขั้นตอนนี้ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่พิพาทหาข้อตกลงเพื่อยุติข้อพิพาทตามที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหาความต้องการที่แท้จริงซึ่งสัมพันธ์กับแรงจูงใจภายในของคู่พิพาท 2) การแสวงหาข้อตกลงที่สมมูล ตอบสนองความจำเป็นอันเป็นข้อสาระสำคัญของคู่พิพาทได้ครบถ้วน และ 3) ทำข้อตกลงยุติข้อพิพาทที่ตรงตามความต้องการของทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม

สรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนงนั้น เห็นได้ว่าผู้ประนีประนอมบางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ จึงควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษ ก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการนำเอาหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และหลักพรหมวิหาร 4 โดยมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือ มีความเมตตาต่อความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกัน ตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย และปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง จึงนำไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ตามแนวทางของอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) และผู้ประนีประนอมใช้ สติ ขันติ เพื่อสันติ ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยผู้ประนีประนอมจะต้องมีพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) เป็นคุณสมบัติประจำใจในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาสามารถนำขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา ไปเป็นต้นแบบ และแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดอันยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นคดีลหุโทษ เพื่อให้เกิดสังคมสันติสุข

1.2 ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำขั้นตอนและแนวทางดังกล่าวไปอกระเบียบและแนวปฏิบัติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษากระบวนการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการติดตามผลจากผู้เสียหายในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

2.3 ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอม โดยพุทธสันติวิธี

References

- Court of Justice. (2018). *History of Court of Justice*. Retrieved January 8, 2023, from <https://coj.go.th/th/content/page/index/id/3>
- Court of Justice. (2022). *Judiciary Development Strategy (2022-2025)*. Retrieved January 8, 2023, from https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=38228&table=files_biblio
- Phra Paisal Visalo. (n. d.). *Buddhist Mediation*. Retrieved January 20, 2023, from https://www.visalo.org/article/P_karnKlaiKlear.htm
- Phrakhanong Criminal Court. (2018). *Vision and Mission*. Retrieved April 12, 2023, from <https://crimpkc.coj.go.th>
- Phrakrubhavanasarabundit. (2023). Director, Office of Buddhism-Promotion and Social. *Interview*. February 3.
- Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi. (2023). Lecturer of Peace Studies Program. *Interview*. February 3.
- Pratheuangrattana, Ch. (2019). Principle and Methods of Buddhist Integration that Lead to Success in Mediation. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(1), 193-212.
- Sreeyaphai, S., Chachikul, P., & Uthaphun, Ph. (2022). An analytical Study of Applying Buddhist Principle for Reconciliation of Mediators in Khon Kaen Provincial Court. *Dhammathas Academic Journal*, 22(1), 139-151.
- Tajai, S. (2016). *Problems and Obstacles of the Mediation in Family Cases: A Case Study at Central Juvenile and Family Court (Meenburi Branch)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.